

СӨЙЛЕУ ДАМУЫНЫҢ КЕШІГУІ

«Дәлелдеудің барлық нақты және теориялық негіздері бар, баланың интеллектуалды дамуы ғана емес, сонымен бірге оның мінезінің, эмоцияларының және жалпы жеке басының қалыптасуы сөйлеуге тікелей байланысты.»

Выготский Л. С.

Бала қашан сөйлей бастауы керек?

1 жасында бала 10-ға дейін жеңіл сөздер айтып, бірнеше заттардың аттарын білуі керек.

2 жасында бала сөз тіркестері мен қысқа сөйлемдер құруы керек, осы жаста сөздік қоры 200 сөзге дейін артады.

2 жарым жасында бала 3-4 сөзге дейін сөйлемдер құрып, сын есімдер мен есімдіктерді «не? қайда?» қолдануы керек.

3 жасында бала мағынасы бойынша біріктірілген сөйлемдермен сөйлеуі керек, сөйлемде 4-7 сөз бар. Сөйлеу қарым-қатынастың толыққанды құралына айналады. Сөйлеудің грамматикалық құрылымы қалыптасады.

4 жасқа дейін сөздік 1000-2000 сөзден тұрады. Бала қарым-қатынасқа ұмтылады, әлемді біледі және көптеген сұрақтар қояды.

5, 6 жасқа дейін барлық негізгі дыбыстар қалыптасуы керек, біз тек Р дыбысын күтеміз.

Егер 2,5 жастағы бала сөз тіркестерін айтпаса, бұл сөйлеу дамуының баяулауы. Егер сіз кішкентайыңыздың сөйлеуінің дамуы сәйкес келмейтінін байқасаңыз жас нормасы, тартынбаңыз-шұғыл түрде мамандарға хабарласыңыз.

СДК дегеніміз не?

Сөйлеу дамуының кешігуі-бұл баланың сөйлеу дамуының жас нормасынан сәйкес келмеуі (артта қалуы) 3 жасқа дейін.

Сөйлеу дамуының кешігуі тәуелсіз сөйлеудің қалыптаспауымен, сөздік қорының тапшылығымен, баланың 2 жасқа дейін сөз тіркестерімен сөйлеу қабілетінің болмауымен және 3 жасқа дейін келісімді сөйлеудің болмауымен сипатталады.

Ақыл-ойы, есту қабілеті, артикуляциясы және не болып жатқанын түсінуі жақсы дамыған психологиялық сау балалар сөйлеудің кешігуіне ұшырауы мүмкін.

Балаларда сөйлеудің дамуындағы кідіріс баланың психикасының қалыптасуына әсер етеді. Бұл баланың айналасындағы адамдармен қарым-қатынасын қиындатады, танымдық процестердің дұрыс қалыптасуына жол бермейді, эмоциялардың қалыптасуы мен көрінуіне әсер етеді.

Сөйлеу дамуының кешігуінің себептері

Сөйлеудің қажеттілігі жоқ (мысалы, олар баламен сөйлеспейді немесе керісінше айтуға мүмкіндік бермейді-олар оның тілектерін болжайды).

Сөйлеуге жауап беретін мидағы жүйке жасушаларының баяу жетілуі (негізінен генетикалық мәселе).

Мидың зақымдануы мен аурулары (жарақаттар, гипоксия, жұқпалы аурулар).

Есту қабілетінің бұзылуы (егер бала нашар еститін болса, онда сөздердің дұрыс айтылуында қиындықтар туындайды).

Сөйлеудің кешігу белгілері

Көбінесе ата-аналар баланың сөйлеу дамуындағы артта қалушылықты байқамайды. Олар кішкентай баласының құрдастарынан әлдеқайда нашар сөйлейтінін түсінгенге дейін сөйлеу өздігінен пайда болады деп санайды. Оның сөзі түсініксіз, кеш пайда болады. Ол айтқанын түсінсе де, өз ойын айта алмайды. Баланың сөйлеу дамуының кешігуі бар екенін қалайтүсінуге болады?

3-5 жасында назар аудару керек негізгі белгілер:

- Бір жылдан кейін алғашқы сөздерді айтыңыз. Сандық және сапалық сөздіктің баяу қалыптасуы. Сөздік қоры нашар, күрделі сөздер жоқ.
- Күрделі сөздердің силлабикалық құрылымы бұрмаланған, буындар қайта құрылады, өткізіп жіберіледі, басқалармен ауыстырылады.
- Сөйлеудің грамматикалық дизайнын бұзу. Сөйлемдердегі сөздер септік және сандар бойынша келісілмеген ("биік шырша", "ит қарады").
- Біртұтас сөйлеудің жетілмегендігі. Сөйлем қарапайым, балалар күрделі сөйлемдерді құра алмайды, сөздердің ретін шатастырады, жалғаулар қабылданбайды немесе дұрыс қолданылмайды.
- Фонематикалық есту қабілеті дамымайды-бала артикуляцияға жақын дыбыстарды ажыратпайды және дұрыс айтпайды (С және Ш, З және Ж, Ч және Ц және басқалар).

Егер бұл белгілер табылса, мамандарға жүгіну ұсынылады.

Бұзушылықты емдеумен балалар психологы, логопед, невропатолог айналысады.

Ерте жастағы кезеңде сөйлеудің кешігуін түзетуге болады, баланың қалыпты жұмыс істеуге және өмірден ләззат алуға мүмкіндігі бар.

Егер ата-аналар мәселені жіберіп алса, онда ол психо-сөйлеу дамуының кешеуілдеуіне айналады. (ПСДК)

Сөйлеуді қалай бастау керек?

Сөйлеуді бастау қауіпті. Неғұрлым тезірек бастасаңыз, бала сөйлейтін құрдастарын тезірек және оңай сөйлесе алады.

- Баламен сөйлесіңіз. Нақты, дұрыс, мейірімді сөйлесіңіз. Бала дұрыс сөйлеуді естуі керек.
- Ән айтыңыз, өлең, ертегі оқыңыз. Оқу кезінде балаңызбен бірге иллюстрацияларды қарастырыңыз.
- Қалай сөйлеу керектігін көрсетіңіз. Ересек адамға еліктеуге деген ұмтылысты оятыңыз.
- Телефонды алып тастаңыз, теледидарды өшіріңіз
- Барлық бос уақытыңызды балаңызбен сөйлесіңіз, барлық әрекеттерді айтыңыз.
- Қолдың саусақтарының қимылдарын жаттықтыру арқылы балалардың сөйлеу дамуын ынталандырыңыз: қолдың және әр саусақтың массажы, саусақ гимнастикасы, массаж шарларымен, сақиналармен, ұсақ заттармен, шілтерлі ойыншықтармен, түймелермен, найзағаймен және т. б.)
- Әрқашан баланы жетістіктері үшін мадақтаңыз. Баланың кез-келген сөйлеу көрінісі айтылу сапасына назар аудармай, көтермелеу керек.

***Есіңізде болсын, кез-келген бұзушылықты түзетуден
гөрі уақытында ескерту оңай! лять!***

